NORSK OLJEMUSEUM ÅRBOK 1998

NORSK OLJEMUSEUM

Den geologiske utforskningen av den norske kontinentalsokkel

– hvem skulle ha ansvaret?

Av Fredrik Hagemann

Forsvarlig ressursforvaltning har vært et fremtredende trekk ved norsk oljepolitikk. En forutsetning for at myndighetene skal kunne spille en avgjørende rolle i ressursforvaltningen, er godt kjennskap til selve naturgrunnlaget for å kunne spille en avgjørende rolle i ressursforvaltningen. Utstrakt kjennskap til geologien på sokkelen, har derfor hele tiden vært en viktig målsetning for norske myndigheter. Denne kunnskapen baseres dels på statens egne undersøkelser, dels på informasjon fra selskapene.

Erfaringene fra Norge viser at det er uhyre viktig at myndighetene til enhver tid har best mulig kjennskap til de mulighetene som foreligger på sokkelen. Det har derfor alltid vært en målsetting for norske myndigheter at det totalt sett skal ha den beste kunnskapen om hele sokkelen. På denne bakgrunnen kan det derfor være av en viss interesse å gå tilbake i historien for å se på hvorledes en har forsøkt å oppfylle denne målsettingen.

Et spørsmål som jeg ofte har fått ved besøk av andre lands myndigheter er: Hvorfor er det ikke Norges Geologiske Undersøkelse som har ansvaret for ressursforvaltningen i Norge? Eller hvis spørgeren kommer fra et land som allerede har denne ordningen, så lyder gjerne spørsmålet: Hvorledes kom dere på et så tidlig tidspunkt fram til at dette ikke var noen heldig løsning?

Å gi et tilfredsstillende svar på disse spørsmålene er ikke enkelt, og en finner i hvert fall ikke et klart svar bare ved å granske de offisielle dokumentene. Jeg tror derfor at tiden er inne for å forsøke å fortelle min versjon av hva som egentlig skjedde. Sannsynligvis vil jeg kunne gi et riktigere bilde av hva som foregikk, enn det som forskerne senere vil komme frem til ved utelukkende å granske dokumentene fra denne tiden.

Fredrik Hagemann er utdannet geolog (1957) fra Universitetet i Oslo. Han har vært med i norsk oljevirksomhet helt fra starten av, først som medarbeider ved Oljekontoret i Industridepartementet. Da Oljedirektoratet ble opprettet i 1972 ble Fredrik Hagemann direktør, en stilling han hadde til Gunnar Berge tiltrådte sin stilling som ny direktør. Hagemann var i flere år styreformann i Norsk Oljemuseum. Han er fortsatt medlem i styret, i tillegg til at han er formann i Norsk Oljemuseums venner

En start preget av usikkerhet

Innledningsvis må jeg minne om at vi, da oljevirksomheten startet her i Norge, befant oss i en situasjon som av Oljekontorets leder, byråsjef Thorgrim Haga, ble karakterisert på følgende måte i et intervju til Stavanger Aftenblad: «På den ene side kan dette bli noe virkelig stort, på den annen side behøver det ikke bli noen verdens ting.»

Den nyere norske vitenskapelige utforskningen av vår kontinentalsokkel begynte med at Universitetet i Bergen, ved dosent Markvard A Sellevoll, i samarbeid med Geodætisk Institutt, København og Universitetet i Hamburg (professor H. Menzel), i 1962 startet et geofysisk prosjekt i Skagerak. I forbindelse med dette prosjektet, utførte Norges Geologiske Undersøkelse (NGU) flymagnetiske undersøkelser i området. NGU benyttet seg av den erfaring de hadde fått med flymagnetiske målinger etter malm på land. Det viktigste resultatet av dette prosjektet, var at de seismiske målingene påviste minst 3 km tykke sedimentlag bare ca 20 km ut fra norskekysten.[1]

Disse resultatene var såpass oppmuntrende at en fortsatte året etter ved hjelp av bevilgninger fra Norges Almennvitenskapelige Forskningsfond (NAVF).

Professor Chr. Oftedahl ved NTH foreslo allerede i oktober 1963 at det burde utføres geofysiske undersøkelser av kontinentalsokkelen utenfor kysten fra Bergen og nordover. Det var meningen at disse undersøkelsene skulle være en fortsettelse av Skagerak-prosjektet. Hensikten var å finne ut om det var sedimentære avsetninger også på denne delen av kontinentalsokkelen.[2] Dette forslaget ble sendt til Utenriksdepartementet som på denne tiden var ansvarlig for oljesaker. Søknaden ble imidlertid avslått. Men Oftedahl lot seg ikke stoppe av avslaget, og han og geofysikerne ved Universitetet i Bergen, greide å overbevise NAVF om at dette var et så interessant prosjekt at de var villige til å fortsette. NAVF oppnevnte også en bredt sammensatt kontinentalsokkelkomité under ledelse av professor Chr. Oftedahl. (I parentes bemerket var det han som var ansvarlig for NGUs nå så berømte vurdering av den norske kontinentalsokkel i 1958, som gikk ut på at en kunne se bort fra mulighetene for å finne olje og gass på norsk sokkel.)

Komiteen bestod av representanter fra universitetene i Oslo og Bergen, Norges Geologiske Undersøkelse, Polarinstituttet og Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt.

Sommeren 1965 utførte Jordskjelvstasjonen i Bergen, under ledelse av Markvard A. Sellevoll, seismiske undersøkelser på Mørebankene. Disse undersøkelsene ble finansiert av NAVF. Undersøkelsene viste at området var dekket av yngre sedimentære bergarter. Dette stemte godt med resultatene fra NGUs flymagnetiske undersøkelser to år tidligere.

Utvalg for utforsking av kontinentalsokkelen

Det ble imidlertid fort klart at hvis en skulle gjennomføre noen større undersøkelser på kontinentalsok-

kelen, var det nødvendig med betydelige økonomiske midler. Norges Almenvitenskapelige Forskningsfond (NAVF) hadde vanligvis relativt beskjedne midler til disposisjon. Dette forhold, sammen med at det etter departementets mening her dreiet seg mer om anvendt forskning enn grunnforskning, gjorde at de undersøkelser en sto overfor ikke egnet seg noe særlig for NAVF-systemet. Etter initiativ fra professor Oftedahl tok derfor NAVF i 1967 kontakt med Norges Naturvitenskapelige Forskningsråd (NTNF). NTNF kastet seg over oppgaven med stor interesse og oppnevnte straks et utvalg for utforskning av kontinentalsokkelen. Dette utvalget skulle utarbeide en innstilling om hvorledes man kunne tenke seg fremtidige undersøkelser av den norske kontinentalsokkel og utvikling av undervannsteknologi.[3]

Utvalget ble ledet av professor Mosby ved Universitetet i Bergen.

Øvrige medlemmer var:

Direktør Laurits Bjerrum, Norges geotekniske institutt

Professor Jens A.W. Bugge, Universitetet i Oslo

Generaldirektør Johan B. Holte, Norsk Hydro

Generaldirektør Martin Siem, Akers mek. Verksted A/S

Professor Nils Spjeldnæs, Aarhus Universitet

Som varamenn for generaldirektør Johan B. Holte og generaldirektør Martin Siem møtte henholdsvis høyesterettsadvokat Torvild Aakvaag og direktør Gunnar Sønsteby.

Raskt viste det seg imidlertid at de forskjellige medlemmer av denne komité hadde nokså forskjellige oppfatninger, både med hensyn til personlige ønsker, og på vegne av de institusjoner de representerte. Det var derfor svært vanskelig å komme til enighet, og å samle seg om en enstemmig innstilling. Einar Wathne fra Norsk Hydro ble engasjert som sekretær for utvalget, og han fikk den noe tvilsomme oppgave å forsøke å sy sammen en innstilling som tok hensyn til alle de forskjellige synspunkter som kom fra komiteens medlemmer. Så vidt jeg har skjønt, gikk det nokså dramatisk for seg under komiteens arbeid.

I slutten av 1968 kom endelig komiteen med sin innstilling.[4] Ved forskjellige kompromisser hadde en da greid å få samtlige medlemmer, unntatt ett, til å gå med på innstillingen. Utvalgets hovedkonklusjon var at det skulle bygges opp faglig kompetanse i Norge. Utvalget foreslo videre:

Et undersøkelsesprogram som hadde karakter av regulær petroleumsprospektering, og som på grunn av tidspress ville måtte gjennomføres relativt raskt (3-5 år), et vitenskapelig program.

De totale investeringene etter det mest omfattende program ville være 30 mill. kroner over en 5-års periode.

Det ene medlem som dissenterte, var professor Nils Spjeldnæs. Han hadde til gjengjeld dissens på omtrent samtlige punkter. Hans vesentlige innvendinger var for det første at han syntes at NTNF i denne saken opptrådte mer som et

selskap enn som en forskningsinstitusjon. Og i det kunne han kanskje ha noe rett. Hans annet ankepunkt var at innstillingen i altfor stor grad tok hensyn til petroleumsundersøkelser. Det var jo kanskje litt vanskeligere å forstå når en ser på bakgrunnen for at dette kontinentalsokkelutvalget ble opprettet.

Uenighet om forskningens frihet

I kjølvannet av komiteens arbeid fulgte det en heftig diskusjon om forskningsinstitusjonenes frihet. Det var nemlig en forutsetning at en del av utforskningen av sokkelen måtte behandles fortrolig fordi det her var snakk om kommersielle interesser. Universitetene reagerte skarpt på at det i enkelte tilfeller ikke ville være muligheter til å publisere forskningsresultatene fordi de var basert på konfidensielt materiale, bl.a. fra selskapene. Et annet stridsspørsmål var at NTNF skulle bygge opp sin egen kompetanse, samtidig som de skulle være ansvarlige for å yte økonomisk støtte til andre forskningsinstitusjoner. Enkelte forskningsinstitusjoner følte nok at NTNF på denne måten kom i en uheldig dobbeltrolle. Et dramatisk resultat av disse diskusjonene var at professor Nils Spjeldnæs valgte å trekke seg fra sin stilling som nyutnevnt professor ved Geologisk Institutt ved Universitetet i Bergen. Dette var svært uheldig for Universitetet. Spjeldnæs var ment å spille en viktig rolle ved oppbyggingen av et sokkelgeologisk institutt i Bergen.[5]

Et stipendium for en oljegeolog

Mens all denne virksomhet i forskningsregi foregikk, opprettet Industridepartementet allerede i 1966 et stipendium for en oljegeolog. Jeg er ikke helt sikker på bakgrunnen for denne beslutningen, men jeg antar at det var den alltid oppfinnsomme Nils Gulnes som stod bak dette. I tillegg til hans stilling som konsulent ved Oljekontoret, ble det opprettet en stilling for en petroleumsingeniør, som blant annet skulle ta seg av sikkerhetsmessige vurderinger. Gulnes skjønte fort at i tillegg til jus og teknikk trengtes det geologkunnskap. Det var den gangen like vanskelig som i dag å få opprettet en ny stilling, men han fant da, som alltid, en utvei; nemlig å utlyse et stipendium i oljegeologi. Interessen for kontinentalsokkelen var nå tydeligvis økende, for mens det den gang Nils Gulnes ble ansatt i sin stilling bare var en søker, var det nå hele tre søkere til dette store og fristende stipendium. Foruten meg selv var det to som ikke hadde noen bakgrunn når det gjaldt petroleum. Jeg ble tildelt stipendiet.

Jeg søkte dette stipendet dels fordi jeg i lengre tid hadde vært interessert i petroleum, dels fordi jeg på den tiden ledet Norges Geologiske Undersøkelses Vannavdeling, og det er jo i prinsippet ikke så stor forskjell på vann i bergarter og olje i bergarter. Det skulle fort vise seg at denne kombinasjonen var nyttig. Noe av det første jeg kom bort i, var nemlig en kone på Vestlandet som hadde mistet vannet i brønnen sin og mente at dette måtte stå i forbindelse med den nylig igangsatte oljeboringen i Nordsjøen. Det kom også flere tilbud fra

Oljeleting med ønskekvist var et av tilbudene som de første oljegeologene fikk. Enkelte mente også at det var oljeboringen i Nordsjøen som var årsaken til at brønner gikk tomme for vann.
ILL.: S. ÅDLAND.

habile ønskekvist-menn om å være behjelpelige med å finne de gunstigste stedene for boring etter olje. Flere var så avanserte at det var tilstrekkelig å få utlevert et kart, så slo kvisten ut på dette.

Etter at jeg hadde vært oljestipendiat ett år, ble jeg ansatt i et engasjement som oljegeolog i Oljekontoret. Det er i det hele tatt illustrerende for den nøkternhet og usikkerhet som hersket i departementet den gangen, at ingen ble fast ansatt i Oljekontoret. Det var i det hele tatt høyst usikkert om letingen etter olje og gass på norsk sokkel ville føre til permanent virksomhet, og alle vi som arbeidet i Oljekontoret ble derfor ansatt midlertidig.

Hvilken rolle for NGU?

Men hvor var så NGU i denne perioden hvor det i grunnen skjedde ganske meget, og svært mange var opptatt av å få sin del av kaken? Selv var jeg i utgangspunktet av den oppfatning at dette var en naturlig oppgave for Norges Geologiske Undersøkelse. Min viktigste begrunnelse var at dette var vanlig i alle andre land som det var naturlig å sammenligne seg med.

Men til min og andres store forbauselse, viste det seg at NGUs holdning til en slik løsning var svært lunken. De var ikke særlig interessert i å overta ansvaret for den geologiske utforskningen på kontinentalsokkelen. I dokumentene fra denne tiden, fremgår ikke dette så tydelig, men mellom linjene og ut fra det som *ikke* står, forstår en at NGU ikke var interessert. Så kan en spørre seg om grunnen til dette. Var det NGUs famøse uttalelse fra 1958 om at en kunne se bort fra mulighetene av funn av olje og gass på norsk kontinentalsokkel, som spøkte i bakgrunnen. Kanskje syntes NGU at det var litt leit at en nå kunne risikere at det ble bevist at denne uttalelsen ikke stemte med virkeligheten? Nei, dette var nok ikke grunnen. Selv var jeg på dette tidspunkt ikke klar over at NGU hadde avgitt en slik uttalelse, og jeg tror ikke noen andre i Undersøkelsen husket det heller.

Nei, årsaken lå nok i helt andre og mer trivielle forhold. Norges Geologiske Undersøkelse hadde

vært gjennom en hard og opprivende diskusjon om flytting av hele institusjonen til Trondheim. Denne debatten var i miniatyr like heftig og sterk som de senere EF-debatter. I 1958 flyttet endelig Norges Geologiske Undersøkelse til Trondheim, riktignok med det resultat at de fleste av de eldre medarbeidere sluttet, slik at en mer eller mindre måtte begynne helt fra grunnen igjen. Da oljeleting ble aktuelt, forsto den øverste ledelse, dvs. administrerende direktør for fellesinstitusjonen og styret, at her var det fare på ferde. Dersom det, til tross for NGUs dystre spådommer, likevel skulle finnes olje på norsk sokkel, ville det raskt kunne medføre at det ble opprettet en oljeavdeling innenfor institusjonen som ville kunne vokse og bli atskillig større enn hele NGU. Og det som var virkelig bekymringsfullt med denne utvikling, var at meget ville tale for at en slik avdeling etter all sannsynlighet ville måtte ligge i Oslo, i nær tilknytning til departementet. Det vile bety at ikke før var overflyttingen til Trondheim gjennomført, så kunne det oppstå en situasjon med en avdeling som etter alle solemerker ville bli liggende i Oslo. Denne ville i så fall både mannskapsmessig og budsjettmessig bli større enn den institusjonen som med brask og bram nettopp hadde flyttet til Trondheim.

Situasjonen var altså en noe negative holdning hos NGU. Samtidig var det av stor betydning å ha et så godt kjennskap til sokkelen som mulig for å sikre staten et best mulig beslutningsgrunnlag for en forsvarlig ressursforvaltning. Da dette gikk opp for meg, ble jeg overbevist om at ansvaret for den geologiske utforskningen av vår sokkel burde ligge i det organ som administrerte sokkelaktivitetene.

Egen kontinentalsokkelseksjon i Oljekontoret

I et notat høsten 1968 foreslo jeg derfor at det ble opprettet en egen kontinentalsokkelseksjon i Oljekontoret.[6] Oppgaven for denne seksjonen skulle være utforskning av kontinentalsokkelens geologi – både den generelle geologien og oljegeologien. Jeg påpekte i mitt notat at kontinentalsokkelseksjonen måtte bygges opp helt fra grunnen av, fordi seksjonens arbeidsoppgave ville være av en helt annen karakter enn de undersøkelser de da-

I oljedirektoratets magasiner er det lagret enorme mengder med geologiske prøver fra norsk sokkel.
** Oljedirektoratet.*
FOTO: PETTER HEGRE.

værende norske geologiske institusjoner arbeidet med. Dette skyldes at geologien på vår sokkel er helt forskjellig fra geologien på land i Norge. Det var derfor i virkeligheten snakk om helt nye fagområder innenfor norsk geologi.

Notatet var ellers preget av den nøkternhet som den gang allerede hersket også blant oss fagfolk. Det ble derfor presisert at det var viktig å etablere en fleksibel organisasjon slik at det skulle være mulig å omorganisere hele seksjonen, hvis det skulle vise seg at det ikke fantes olje og gass på den norske sokkel. Det var også en forutsetning at en skulle benytte seg av alle øvrige institusjoner og personer her i landet som det var praktisk mulig å knytte til virksomheten.

Ulike syn på organisasjonsmodell

Etter over ett år med diskusjoner, forelå det i desember 1968 en innstilling fra NTNFs kontinentalsokkelutvalg. Da hadde imidlertid direktør Robert Major i NTNF allerede for lengst skjønt at det ville bli vanskelig å komme til enighet i komiteen. Han tok derfor kontakt direkte med departementet og begynte utpå høsten å diskutere mulighetene for en ordning hvor NTNF gikk inn som departementets geologiske organ. I desember var en også kommet så langt at omtrent samtidig med at NTNFs kontinentalsokkelutvalgs innstilling forelå, var det laget modell for NTNFs assistanse til Industridepartementets Oljekontor.

Forslaget fra NTNF gikk ut på at de skulle opprette en gruppe som skulle dekke både departementets og NTNFs behov for personell til løsning av oppgaver vedrørende kontinentalsokkelen. Gruppen skulle være ansvarlig for NTNFs utforskningsprogram på kontinentalsokkelen. For Industridepartementet skulle gruppen ta seg av petroleumsgeologiske og petroleumstekniske spørsmål, herunder sørge for at materialet som kom inn fra boringene, ble bearbeidet.

Jeg hadde i denne perioden tre måneders permisjon fra departementet for å utføre et Norconsult-oppdrag i Uganda. Da jeg kom hjem like før jul 1968, erfarte jeg at det like før min hjemkomst var sendt et brev fra Industridepartementet til NTNF, hvor det ble foreslått å opprette en kontinentalsokkelgruppe i NTNF som skulle være departementet behjelpelig både med å vurdere materiale fra kontinentalsokkelen og å foreta de undersøkelser som var nødvendige for å kartlegge mulighetene på norsk kontinentalsokkel. Det var en forutsetning at departementets oppdrag av geologisk eller petroleumsteknisk karakter skulle ha høyeste prioritet. Departementets oppdrag skulle gis gruppen gjennom departementets Oljekontor. Departementet skulle ha instruksjonsmyndighet overfor gruppen. Videre skulle forbindelsen mellom gruppen og Oljekontoret foregå som om gruppen var en del av Oljekontoret. Gruppen skulle ledes av en prosjektkomite bestående av tre medlemmer, hvorav to medlemmer skulle oppnevnes av departementet og ett medlem av NTNFs styre. Det skulle også ansettes en daglig leder.

Departementet mente at arbeidet burde starte øyeblikkelig, og tok sikte på at gruppen kunne begynne sitt arbeide allerede 1.1.1969.[7]

Men bare vel en måned senere meddelte Industridepartementet NTNF at departementet ikke lenger var interessert i den modell som ble skissert en måned tidligere.[8] Departementet ønsket nå å opprette en egen gruppe i Industridepartementet for å ta seg av petroleumsgeologiske og petroleumstekniske spørsmål. Nå var en mer interessert i at NTNF tok på seg en mer langsiktig kartlegging av ressursene, og også en oppbygging av kompetanse i form av tildeling av stipendier osv. for å utdanne folk til disse fagområdene.

Hvorfor skiftet departementet oppfatning?

Hva var det egentlig som skjedde i disse to hektiske månedene (desember 1968 og januar 1969) som gjorde at departementet snudde så totalt? Vel, dette kan jo bli en interessant oppgave for fremtidens historikere, men jeg er ikke så sikker på at de vil ha tilstrekkelig materiale for helt å kunne oppklare hva som foregikk. Jeg kan bare antyde at det i denne perioden utspant seg en nokså heftig diskusjon mellom oss fagfolk og den politiske delen av departementet. Jeg minnes særlig et seminar vi hadde de første januardagene 1969 på Ustaoset, hvor professor J. Masseron fra det franske petroleumsinstituttet foreleste. Ved siden av forelesningene ble tiden nyttet svært så intenst til å diskutere om den rolle som var tiltenkt NTNF, ville være den riktige måten å løse dette på. Disse diskusjonene gjorde det nok til syvende og sist klart for dem som ennå ikke var helt overbevist, om at det å overlate så pass meget av en forvaltningsmessig funksjon til et forskningsråd, ikke var den riktige vei å gå. Og det var nok hovedårsaken til at en i januar tilsynelatende snudde helt om.

Etter at departementet besluttet å etablere sitt eget geologiske organ, ble mitt notat av 27.9.1968 tatt frem igjen, og i brev av 14.2.1969 fra Industridepartementet til Finansdepartementet, ble det foreslått at det skulle opprettes 8 nye engasjementstillinger. Departementet bad om at saken ble gitt høyeste prioritet, og allerede 23.2.1969, gav Finansdepartementet sin tilslutning til opprettelsen av disse stillingene. Finansdepartementet pekte imidlertid på at det i det lange løp, verken ville være naturlig eller hensiktsmessig, å knytte en slik teknisk organisasjon direkte til departementet, eller til noen av de bestående institusjoner utenom departementet.

Forslaget innebar også at prøver og borekjerner som i henhold til regelverket ble innlevert av oljeselskapene, av praktiske grunner, foreløpig skulle lagres hos NGU i Trondheim. To av de foreslåtte engasjementstillingene var derfor tekniske stillinger som skulle ta seg av dette materialet hos NGU.

Tilleggsbevilgningen ble fremmet i St.prp.nr. 134 (1968-69). Industrikomiteen gikk i sin innstilling av 25.4.1969 enstemmig inn for bevilgningen og uttalte: «Komiteen er enig med departementet i at

et mest mulig inngående kjennskap til disse spørsmål (geologi) vil være en nødvendig forutsetning for en aktiv oljepolitikk fra statens side.»

Med dette vedtak var den petroleumsgeologiske seksjon i Industridepartementet blitt en realitet, og de første geologene ble engasjert høsten 1969. Dermed var både NTNF og NGU ute av bildet som petroleumsgeologiske rådgivere for myndighetene.

NGUs vurderinger

Det kan dog nevnes at i forbindelse med at Knut Heier i 1974 ble ansatt som ny direktør for NGU, tok han et initiativ for igjen å bringe NGU ut på sokkelen. Han uttalte bl.a. i avisintervjuer at delingen av de geologiske oppgavene på sjø og land mellom NGU og OD var en ulykke.[9] Han tok også kontakt med Industridepartementet og presenterte en plan hvor han foreslo at det ble vurdert om NGU burde ha noen stillinger knyttet til OD eller at NGU opprettet et eget kontor i Stavanger.[10] Disse planene ble imidlertid aldri realitetsbehandlet.

Det kan i dag kanskje være av interesse å se hvorledes de ansvarlige i NGU i ettertid så på denne prosessen, og jeg vil referere hva forhenværende direktør Ingvaldsen sier i det jubileumsskriftet som ble utarbeidet i 1983 i forbindelse med NGUs 125-årsjubileum.[11] Der omtaler han på et par sider NGUs innsats i begynnelsen av 60-årene, og han avslutter dette kapittel med følgende: «NGU kom heldig ut fra sine sidesprang på kontinentalsokkelen og har senere innskrenket sine anstrengelser til fastlandet og kystnære områder». Dette er jo en nokså beskjeden karakteristikk av NGUs pionerinnsats på sokkelen. Den egentlig grunnen til at dette bare ble et sidesprang, nevnes av forståelige grunner ikke.

Jeg synes imidlertid at det er hyggelig i ettertid å kunne konstatere at samarbeidet mellom NGU og Oljedirektoratet alltid har vært meget godt og konstruktivt. NGU har fullt ut tatt konsekvensen av sin holdning, og jeg mener at dette samarbeidet på mange måter kan tjene som eksempel på hvorledes to likeartede statsinstitusjoner kan og bør samarbeide.

NTNFs hadde på 60- og 70-tallet en kullsviertro på at opprettelse av institutter ville løse all verdens problemer, og det ble også i dette tilfellet vurdert muligheten for et institutt. Men tilsynelatende var ikke denne saken så betydningsfull at den berettiget et institutt. Det ble valgt en litt mer beskjeden form, et kontor. Slik ble NTNFs kontinentalsokkelkontor opprettet ved siden av Industridepartementets geologiske seksjon, og dermed var modellen for myndighetenes framtidige ressursforvaltning lagt.

Særlinger med egen spritkvote

Vi geologer ble til å begynne med mottatt med stor undring i departementet. Her var de ikke vant til laboratorier, mikroskoper og hammer som arbeidsredskap. Størst forundring vakte det imidlertid da departementet måtte søke om egen spritkvote. Dette var en helt ny opplevelse i departementet. Men vi ble fra første stund godtatt i det departementale system, og jeg hadde

Oljedirektoratet i sin fineste skrud.
** Oljedirektoratet.*
FOTO: SILJE M. STENSØY.

inntrykk av at vi ble betraktet som en slags severdighet som ble vist frem ved festlige anledninger. Etter hvert utviklet det seg også et geologisk miljø i departementet, ikke minst ved at vi hadde et godt samarbeid med oljeselskapenes geologer.

Ny administrasjonsmodell etter Ekofisk-funnet

Etter at Ekofisk-funnet ble erklært kommersielt i 1970, var det klart at oljevirksomheten i Norge var kommet for å bli. Det ble derfor satt i gang et arbeid for å organisere statens oljeadministrasjon på mer permanent basis. Ved kgl.res. av 18.9.1970 ble det nedsatt et utvalg som skulle se på organiseringen av statlige kontinentalsokkelsaker. Dette utvalget avga sin enstemmige innstilling den 24.3.1971.[12] De foreslo en tredeling av statens kontinentalsokkelfunksjoner:

1. Oljeavdeling i Industridepartementet
2. Sokkeldirektorat med Sjøbunnsinstitutt
3. Et statsoljeselskap for utøvelse av statens forretningsmessige virksomhet

I forbindelse med opprettelsen av Sokkeldirektoratet, ble det altså foreslått opprettet et Norges Sjøbunnsinstitutt som skulle forestå en samlet utforskning og informasjonsinnhenting vedrørende kontinentalsokkelen. Dette instituttet skulle være en del av direktoratet.

Industridepartementet fremmet den 17.3.1972 St.prp.nr. 113 (1971-

72) og foreslo opprettelsen av en Olje/Bergverksavdeling i departementet, et statens oljedirektorat og et statlig oljeselskap.[13] Departementet mente at istedenfor å opprette Sjøbunnsinstituttet, var det mer hensiktsmessig å legge instituttets oppgaver til en Planleggingsavdeling i Statens oljedirektorat. Denne planleggingsavdelingens oppgaver skulle være å utføre de mer langsiktige tekniske og geologiske analyser og vurderinger, og utarbeide planer for den fremtidige virksomhet på kontinentalsokkelen. Dette ville innebære at avdelingen måtte stå for innsamling og bearbeidelse av data fra virksomheten på kontinentalsokkelen. Målet var å komme fram til en rasjonell virksomhet i forbindelse med undersøkelser etter, og utvinning av petroleumsforekomster. Bearbeidelsen skulle også omfatte en løpende vurdering av de forskjellige områder fra et petroleumsprosjekterings-synspunkt, samt planlegging og interpretasjon av undersøkelser i statlig regi med det formål å bidra til utformingen av den statlige oljepolitikk. Avdelingen forutsattes å samarbeide med vitenskapelige institusjoner i saker der disse institusjoner kunne bidra til å løse direktoratets oppgaver.

Industridepartementets forslag til organisering ble enstemmig vedtatt av Stortinget den 14.6.1972. Det eneste som skapte debatt, var lokaliseringen av direktoratet og statsoljeselskapet. Dermed var den fremtidige organisering av statens petroleumsadministrasjon et faktum. Senere utvikling har ført til at den opprinnelige planleggingsavdelingen i Oljedirektoratet, er utvidet til også å omfatte andre fagområder enn geologi, og er omdøpt til Divisjon for ressursforvaltning.

En vellykket organisasjonsmodell

Etter å ha gitt en relativt konsentrert versjon av hva som egentlig lå til grunn for avgjørelsen av organisasjonsform for ressursforvaltningen, er det naturlig å spørre om de ansvarlige den gang virkelig kom frem til den mest hensiktsmessige form. Ut fra min fremstilling kan det se ut som om den løsningen som ble valgt, mer var et resultat av en rekke tilfeldigheter enn egentlig gjennomtenkt planlegging. Dette er på ingen måte tilfelle. Det lå meget tankevirksomhet bak det opplegg som til syvende og sist ble valgt. Jeg tror det hersker stor enighet om at den form vi har valgt her i Norge, oppfyller de forventninger vi hadde. Myndighetene har hatt et så kompetent geologisk miljø at staten som «grunneier» har kunnet forvalte petroleumsressursene på en slik måte at vi har fått det maksimale ut av virksomheten. Samtidig har statens kompetente geologer kunnet «matche» oljeselskapenes geologer, og dermed dra nytte av de enorme ressurser som finnes i oljeselskapene, til fordel for begge parter. Det har i den forbindelse vært interessant å konstatere den interesse andre land har vist for den modellen som ble valgt.

Noter:

1) Holtedahl, Hans: Marine Geology of the Norwegian Continental Margin. NGU Special Publication 6. Trondheim 1993.
   Sellevoll, Markvard A.: Vitenskapelige Undersøkningar på den norske kontinentalsokkel 1960-65. Resultat og problem. Årbok 1996 for Norsk Oljemuseum, s. 5-28.
2) «Forslag om geofysisk undersøkelse av kontinentalsokkelen utenfor Norskekysten fra Bergen og nordover», brev fra professor Chr. Oftedahl til Det Kgl. Utenriksdepartement, 11.10.1963.
3) Besluttet av NTNF 30.5.1967. Det endelige mandat ble fastlagt i arbeidsutvalgets møte 19.10.samme år.
4) Innstilling fra Utvalg for utforskning av kontinentalsokkelen. 14.12.1968.
5) Holtedahl, Hans: Marine Geology of the Norwegian Continental Margin. NGU Special Publication 6. Trondheim 1993.
6) F Hagemann: «Kontinentalsokkelen. Bearbeiding av geologisk materiale fra rettighetshaverne». Notat 27.9.1968.
7) Brev av 10.12.1968 fra Industridepartementet til NTNF. «Kontinentalsokkelen. Opprettelse av en geologisk petroleumsteknisk forskningsgruppe for kontinentalsokkelen».
8) Brev av 16.1.1969 fra Industridepartementet til NTNF.
9) Aftenposten 25.4.1974, Norges Handels- og Sjøfartstidende 25.4.1974.
10) Brev av 12.3.1974 fra NGU til Industridepartementet.
11) Ingvaldsen, Karl: Norges Geologiske Undersøkelse. Geological Survey of Norway 1958-1983, s. 76-77. NGU nr. 385. Trondheim.
12) Innstilling om organisasjon for de statlige kontinentalsaker. Fra et utvalg oppnevnt ved kgl.res. av 18.9.1970.
13) St.prp.nr. 113 (1971-72). Opprettelse av statens oljedirektorat og et statlig oljeselskap m.m.